

Adabiyotlar

1. Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати (Э.И.Фозилов таҳрири). 2-том. – Тошкент: «Фан», 1983.
2. Алишер Навоий. Сабаи сайёр. – Тошкент: «Ғафур Ғулум» номидаги нашриёт матбаа библиотекаси, 1991.
3. Бобоев Т. Адабиётшунослик асослари. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2001.
4. Наўайи А. Жети ықлым. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1968.
5. Қарақалпақ тилиниң түсиндирме сөзлиги. 3-4-6-том. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 2023. 1992. 2023.
6. Таржима санъати. Мақолалар тўплами. – Тошкент: «Адабиёт ва санъат», 1980.
7. Курамбаев К. Таржима ва таржимон маъсулияти. – Тошкент: «Фан», 2007.
8. Ташанов К.Таржимон ўзгаришларининг матн мазмунига таъсири. // «Ўзбек тили ва адабиёти» журнари, 6-сон, 1991.

REZYUME. Maqolada Alisher Navoiy “Sab’al sayyor” dostonining qoraqalpoq tiliga tarjimasida muqobil soʻz va badiiy uslub masalasi oʻrganilgan holda asliyat bilan qiyosiy tahlil qilingan. Shuningdek, asliyat va tarjimadagi baytlar taqqoslangan holda ularning mazmuniy muvofiqligi yoritilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье был проведен сравнительный анализ с оригиналом Навои эпоса “Сабаи сайёр” на каракалпакский язык изучением вопроса об альтернативном слове и художественном стиле. Также освещается их содержательная совместимость при сравнении оригинала и байтов в переводе.

SUMMARY. This article explores the issue of equivalent words and artistic style in the Karakalpak translation of Alisher Navoi's epic “Sab’al Sayyor”, providing a comparative analysis with the original text. Additionally, the couplets from the original and the translation are compared to highlight their semantic correspondence.

JIYRENSHENIŇ SHESHENLIK SÓZLERINIŇ IDEYALÍQ HÁM KÓRKEM-ESTETIKALÍQ ÓZGESHELIKLERI

J.A.Berdimuratov – erkin izleniwshi

Ózbekstan mámleketlik mádeniyat hám kórkem óner instituti Nókis filiali

Tayanch soʻzlar: folklor, janr, soʻz, badiiylik, gʻoya, badiiy-estetika, folklor janrlari aloqasi.

Ключевые слова: фольклор, жанр, слово, художественность, идея, художественная эстетика, взаимосвязь фольклорных жанров.

Key words: folklore, genre, word, artistry, idea, artistic aesthetics, interrelation of folklore genres.

Kirisiw. Til adamlardıń bir-biri menen qatnas quralı esaplanadı. Hár adam óz kewlindegi oyların, tuyǵıların, ármanların, jaqsılıq niyetlerin, qayǵılı hásiretlerin usı tili, zıbanı, onıń sesti arqalı bir-birine jetkerip turǵan. Sana-sezim rawajlana kelip hár qıylı formada gápler aytıp til baylıǵın, oy-tereńligin asırıp bargan. Óziniń oylagán oyın, pikirin sheberlik penen sırtqa shıǵaradı.

Ásirler ótiwi menen adamzat sóz qúdiretiniń ushqınların barınsha rawajlandırǵan. Onı ilimge, bilimge, mádeniyatqa ulıwma xalıqlıq mápke jumsaǵan. Nátiyjede adamlar arasınan sheshen, dilwar, artıqsha tereń pikirler júritip sóyleytuǵın, aytatuǵın talantlılar payda bolǵan. Olar óziniń sóz óneri arqalı jurtshılıqtı ózine qaratıp, ayrıqsha itibarǵa iye bolǵan. Bunday insanlarda adamlar hayran qalarlıq tapqırılıq, sózge ustalıq, tereń mánili sózlerdi dúzip aytatuǵın sheberlik belgiler payda bolǵan. Olar qanday da bir adam táǵdirindegi, turmısındaǵı, ómirindegi máselelerdiń ayrıqsha sóz sheberligi menen sheshiliwine xızmet islegen. Bunday adamlar sóylese sóz dizbegin quyqılıtıp, orınlı, zer jamıldırıp sóylep, jurtshılıqtı tań qaldırıp, hámmeni ózine eriksiz tartıp sóyleytuǵın bolǵan. Olar qálegen sheshilmeytuǵın da máselelerdi sózdegi tapqırılıǵı menen sheship, mádeniyatlı jayǵastırıp, hámmeniń kewlin tabatuǵın bolǵan. Bul insanlarǵa qanday túrde másáláhátke kelseńde, sóz benen kewliniń jubatıp, qanaatlandıırıp jiberedi.

Tiykargı bólim. Awızeki maǵlıwmatlarǵa qaraǵanda Jiyrenshe sheshen Jánibek xan zamanında jasaǵan adam. Onıń qay jılı, qay jerde tuwılıp, qashan ólgeni haqqında maǵlıwmat joq. Sonı da belgilep ótiw kerek, orta ásirler tariyxında eki Jánibek xan ótken. Birinshisi Altın Orda

1312-1340-jıllar xanlıq etken, Ózbek xannıń ulı Jánibek xan. Ekinshi qazaq xanlıǵın qurǵan Jánibek xan. Ol 1456-1478-jılları xan bolǵan. Usı waqıtqa shekem Jiyrenshe haqqında sóz etkenler barlıǵı derlik Jiyrenshe sheshen qaysı Jánibektiń tusında jasaǵanına itibar bermey keledi. Bizińshe Jiyrenshe sheshen Altın Orda xanı Jánibek (1342-1357) tusında jasaǵan bolıwı kerek. Sebebi, Jiyrenshe sheshen atınıń tek qazaq, qaraqalpaq, arallı ózbekler arasında ǵana emes, al noǵaylar, bashqurtlar, tatarlar arasında keń tarawı kópshilik túrk qawimleriniń Altın Orda, Aq Orda, noǵaylı bolıp jasaǵan dáwirine tuwra keledi. Onıń ústine Jiyrenshe sheshen menen birge jasaǵan Jánibek xan sovet dáwirindegi kópshilik izertlewshilerdiń kórsetkenindey aqlısqız, aqmaq, zulım xan emes, al oǵada parasatlı, adamlardıń bilgirliǵın sinap kóretuǵın, danalıqtı, bilimlikti bahalaytuǵın oǵada ádil xan boladı. Ol Jiyrensheniń danalıq penen aytqan hár awız sózine 1000 tilla beredi. Durısında da Jiyrensheni ǵamqorlıqqa alıp qasında saqlaǵan Altın Orda xanı Jánibek xan bolıwı tolıq saykes keledi [3:136-137].

Sheshenlik sózlerdiń payda bolıw, el arasına taralıw hám rawajlanıw dáwirlerin qaraqalpaqlar arasında en jayıw dáwirin XIV-XV ásirler yaǵnıy Jiyrenshe sheshenniniń dúnyaǵa atı taralıw dáwiri dep alsaq qátelespeymiz. Sheshenlik sózler bir xalıqta ǵana birden payda bolmaydı. Dáslepki payda bolıwı eski Rimlilerde dep esaplasaq, sonsha ásirlerden berli ol Oratorlıq óneri qońsı Egipt, Kishi Aziya hám sol dáwirde dúnyaǵa atı taraǵan Altın Orda mámleketi bolǵanlıǵı ózinen ózi dálillenedi. Óytkeni Altın Ordanıń xanı Jánibek xan (1342-1357) jıllarda xanlıq etip, el ishinen dana, tilge júyrik, aqlılı, sheshen, dilwar adamlardı átirapına toplaǵan bolsa, solardıń biri Jiyrenshe

sheshen esaplasa, demek Qaraqalpaqlarda XIV ásirde-aq oratorlıq ónerine tiykar salınǵanlıǵı, hátteki gúrlep rawajlanǵanlıǵın tán alıwımızǵa boladı. Oratorlıq óneriniń (sheshenlik sózlerdiń) payda bolıw tariyxı qaraqalpaqlar xalıqlıq dárejege jetisken IX-X ásirlerde-aq payda bolǵanlıǵına gúman tuwdırmaıdı.

XIV ásirde Arab elli, Egipt h.t.b. mámleketlerde jazba dini ádebiyatlar payda bolıp arab, parsı tillerinen túrkiy xalıqlar tillerine de olar awdarılıp, elge taralǵanlıǵı málim. Olardıń kópshiligi tek diniy kitaplar emes, didaktikalıq ta shıǵarmalar edi. Usı dáwirlerdiń tili hám kórkem shıǵarması iretinde Xorezmiydiń «Muhabbatnama», Durbektiń «Yusup hám Zleyxa», Yusup Has Hajibtiń «Qutadǵu bilik», Axmad Yugnakiydiń «Hibatul haqayik», Qutbanıń «Xısıraw hám Shiyrin» hám t.b. shıǵarmaları bulardıń qatarına kiredi.

Ulıwma túrkiy tilles xalıqlardıń folklorına hám jazba ádebiyatlarına súyensek Jiyrenshe sheshen ataması menen danalıq sózlerdi ózlerinde erkin paydalanıp júrgen xalıqlar: qaraqalpaqlar, noǵaylar, tatarlar, qırǵızlar, qazaqlar, bashqurtlar, ózbekler h.t.b. xalıqlar. Usılardıń ishinde baspa sózde Jiyrenshe sheshen sózlerin baspa sózde kóbirek járiyalap úgit-násiyat etip júrgen xalıqlar: qaraqalpaqlar, qazaqlar, noǵaylar. Mısalı: Ibray Altınсарin 1879-jılları óz sabaqlıǵına Jiyrenshe sheshen sózlerin kirgizgen. Onnan keyin V.Radlov. Sh.Walixanov, G.N.Potaniń, I.N.Berezin sońın ala Á.Divaev, Gabdul Hákim Gabdashev hám t.b. qazaqlar arasınan Jiyrenshe sheshen sózlerin jıyǵan, ayırım úlgielerin bastırıp shıǵarǵan.

Jiyrenshe sheshen sózleri tek bir dáwirde, bir ásirde ǵana dóretilip bolıǵan kórkem shıǵarmalar emes. Olardıń yaǵnıy Jiyrenshe atına ótip ketkende sheshenlik sózleri kóp. Bul tábiyǵıy process. Ullı dana, oyshıl, tapqır, sheshen, juwabıy qaharman Jiyrenshe bolǵanlıqtan Jiyrensheden burın da, sońda dóregen kóp ǵana sheshenlik sózler Jiyrenshe atı menen júrgenligi sır emes.

Biraq, biz bul temaǵa kóbirek toqtalıp atırǵandaǵı maqsetimiz qaraqalpaqlarda hám túrkiy tilles xalıqlarda Jiyrenshege taqabbıl bir neshe sheshenler ótken. Birinshiden: kimleri umıtılıp ketip, olardıń danalıq sózleri de Jiyrensheniń atına ótip ketkenliginde. Endi biz házir qaysı sheshenlik sóz Jiyrensheniki ayırıp bilmeymiz de. Ekinshiden: IX-XVI ásirler dawamında biziń jerleslerimizden de ne degen danalar, ilimpazlar, shayırlar, filosoflar ótken. Olardıń jaratıp jazıp ketken shıǵarmalarında da qúdiretli sózler, oylar, pikirler san mın. Usılardı da biz sheshenlik sózlerdiń shıǵıw, payda bolıw, rawajlanıw, jazba ádebiyatqa ótiw zańlılıǵına haqlı túrde kirgiziwimiz lazım.

Eger biz milliy qaraqalpaq jazba ádebiyatınıń dáslepki saǵaları XI-XII ásirlerde salınǵan degen ádebiyatshı hám tariyxshı ilimpazlardıń jazǵanına [4] tiykarlasaq, sheshenlik sózlerdiń payda bolıwı biziń ásirimizden burın-aq kóringenligin boljaw qıyın emes. Mısalı: naqıl-maqallar, jumbaqlar, ápsanalar, ráwiyatlar, ańızlardı anıq biziń jańa ásirlerimizden burın-aq payda bolǵanlıǵına gúman joq shıǵar.

Endi Jiyrenshe sheshen jasaǵan zamannan burınǵı XI-XII ásirlerdegi danalıq sózlerdiń, hikmetlerdiń, sheshenlik sózlerdiń rawajlanıw dáwiri jazba ádebiyatqa da ushlasqanlıǵın bayqaymız. Tariyxqa úńilsek Qaraqalpaqlar

Oraylıq Aziyadaǵı Xorezm civilizaciyasında jasaǵan xalıq ekenligi belgili. Eger qaraqalpaqlar XI-XII ásirlerde xalıq bolıp qalıplesken bolsa, onıń tariyxı hám jazba ádebiyatınıń tariyxında nızamlı ráwishte usı dáwirde baslanadı. Demek, sheshenlik sózlerde bul dáwirde ádewir qalıplesken halda boladı. Solay eken Jiyrenshe sheshen jazba ádebiyatımızdıń wákili sanaladı.

Xorezm civilizaciyasına kirgen Arqa Xorezm dep atalǵan mámleket hámme waqıtta onıń bólinbes bir bólegi bolıp kelgen bolsa, qaraqalpaqlar mudamı Xorezmde óz elim, óz jerim dep kelgen. Ol haqqında qaraqalpaqlarda kóplegen ańız, áńgimeler bar. Mısalı: «Xorezm haqqında legenda», «áwliye haqqında legenda», «Xorezm haqqında ertekler», «Hayallar patshalıǵı» haqqında ertekler, termeler, qosıqlar, jırlar bar.

Nátiyjeler. Qaraqalpaq territoriyasında XIV-XVI ásirlerde tuwılıp ósken, dúnyaǵa málim danışpanlardan Xorezmiy Xorezmniń Qıyat qalasında XIV ásirde, Haydar Xorezmiy XIV ásirde aqırı XV ásirde basında Xorezmniń Qıyat qalasında hám Xorezmde jasaǵan. Al Molla Shaydayı XVI ásirde baslarında Qaraqalpaq aymaǵınıń «Qum ózek» degen jerinde (házirgi «Iyshan qala» átirapı) tuwılıp ósip, bir neshe dúrkin lirikalıq qosıqlar dóretken».

Bul ájayıp dúnyaǵa belgili adamlar hár tárepleme jetik shayırlar, ilimpazlar, filosoflar, jámiyetlik iskerler esaplanadı. Olar óz dáwirinde ushqır sózli, sheshen, dilwar, qatıqulaq insanlardan bolıp, olardıń isleri, miynetleri dúnyanı tań qaldırǵan. Sonda olar Jiyrenshe sheshen sózlerinde úyrenip, xalıqqa taratıp, ózleride hikmetli sózlerdiń, ǵáplerdiń ustası bolǵanlıǵına gúman joq. Házir olardıń miynetlerin úyreniw máseleleri keń jámiyetshiliktiń názerinde. Demek sheshenlik sózler tariyxı ózimizdiń aymaǵımızda tuwılıp ósip, ilim-bilim taratqan ullı adamlar átirapında IX-XVI ásirler dawamında keń hám turaqlı jasap kelgenliginiń tariyx gúwası bolıp turıptı.

Ádebiyatshılar joqarıdaǵıday pikirlerdi ortaǵa salıp, qaraqalpaq jazba ádebiyatınıń tiykarın IX-X-XI ásirlerden baslayıq dep atır eken, bizler sheshenlik sózlerdiń payda bolıw tariyxın biziń eramızdan burınǵı dáwirlerimizden baslawǵa haqlımız. Óytkeni sheshenlik sózlerdiń tıp saǵası folklorı. Demek folklorımız adamzat jámiyetiniń payda bolıwı menen birge payda bolǵan dúrdanalarǵa iye. Alayıq naqıl-maqallardı, jumbaqlardı h.t.b. folklorlıq janlardı. Olar adamzat jámiyetlik formaǵa enip, urıw-urıw, qawim-qawim bolıp jasasqan dáwirlerde-aq dóregenligi bar. Bul janrlar tek qaraqalpaqlarda payda bolmaǵan menen túrkiy tilles xalıqlardıń ortaqlı folklorı bolǵan. Al, qaraqalpaqlar bolsa túrkiy tilles xalıqlardıń bir bólegin quraydı. Solay eken, naqıl-maqallar, jumbaqlar, ańız-ápsanalar, ertekler, toǵawlar, aytımlar hámme túrkiy tilles xalıqlarda bar. Olar mazmunı, ideyası, syujeti, kompoziciyalıq qurılısı jaǵınan bir-birine jaqın hátteki birewleri bir tekles. Sonlıqtan da sheshenlik sózlerdiń tıp saǵası biziń ásirimizden burınǵı bir neshshe ásirlik dáwirlerge barıp taqaladı. Solay eken, sheshenlik sózler tariyxın dım arıdan baslaǵanımız tuwrılıqqa keledi.

Juwmaq. Juwmaqlap aytqanda, joqarıda biz Jiyrensheniń hayalı da, qızı da sheshen, juwabıy adam bolǵan degenbiz. Soǵan ılayıqlı mısallar mına kitaplarda da

aytılğan. Olarda Jiyrensheniń hayalı «Qarashashtń Jiyrenshe menen Jánibek xandı tutqınnan qutqarıwı», «Jiyrenshe sheshen hám Jánibek xan», «Jiyrensheni hayalınıń ólimnen qutqarıwı», «Jiyrensheniń úyleniwı», «Jiyrensheniń qızınıń xandı jeńiwı», «Jiyrensheniń qartayǵan waǵı» h.t.b.nan misallar bar.

Oratorlıq (sheshenlik) óneri tiykarları pánin Jiyrenshe sheshen sózleri menen baslaǵanımız maqul. Óytkeni onıń sheshenlik tábiyatı folklorda da, jazba ádebiyatta da jarqın

kórinedi. Hátteki waqıttń talabı boyınsha folklordaǵı ham jazba ádebiyattaǵı sheshenlik sózlerdiń XIX-XX ásirlerde payda bolǵan úlgilerin de qosıp úyreniw múmkinshilikleri tuwılıp qalar. Al, ǵárezsizlik jıllarında dóregen sheshenlik sózleri tuwralı adayda úlken problema kóterip, tereń úyreniw waqıt kúttirmeytuǵın máselelerdiń birinen esaplanadı. Ol ushın sheshenlik sózler boyınsha xrestomatiya dúziw múmkinshiliginiń mashqalası da tuwıp qalatuǵını sózsiz.

Ádebiyatlar

1. Ayımbetov Q. Xalıq danalığı. – Nókis: «Qaraqalpaqstan», 1988.
2. Maqsetov Q., Tájimuratov Á. «Qaraqalpaq folklorı. – Nókis: «Qaraqalpaqstan», 1979.
3. Maqsetov Q. Qaraqalpaq xalqınıń kórkem awızeki dóretpeleri. – Nókis: «Bilim», 1996.
4. Paxratdinov Á., Allambergenov K. Qaraqalpaq ádebiyatınıń saǵaları. / «Erkin Qaraqalpaqstan», 13-yanvar 2009, №6(18688).

REZYUME. Maqolada qaraqalpaq folklorshunosligidagi kuldurǵı soʻzlar va laplarning badiiy xususiyatlari tipologik uslubda tahlil qilingan. Bunday soʻzlarning bir-biriga yaqinligi, oʻxshashlik belgilari va oʻziga xos xususiyatlari ilmiy asosda tahlilga tortilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье типологически анализируются художественные особенности пословиц и поговорок каракалпакского фольклора. Близость, сходство и уникальные характеристики таких слов были научно проанализированы.

SUMMARY. The article typologically analyzes artistic features of proverbs and sayings of Karakalpak folklore. The closeness, similarity and unique characteristics of such words were scientifically analyzed.

QARAQALPAQ JAZBA ÁDEBIYATÍNDÁ DÁSTAN JANRÍNÍN RAWAJLANÍWÍ

G.M.Ganieva – *assistent oqıtıwshı*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch soʻzlar: urf-odat, anʼana, doston, badiiy adabiyot, qahramon, obraz.

Ключевые слова: обычай, традиция, эпос, художественная литература, герой, образ.

Key words: custom, tradition, epic, fiction, character, image.

Kirisiw. “Hámmemizge belgili bolǵanıday, hár bir suveren mámleket óziniń tákirarlanbas tariyxı hám mádeniyatına iye. Bul tariyx, bul mádeniyattıń haqıyqı jaratıwshısı bolsa haqlı ráwishte usı mámlekettiń xalqı esaplanadı” [1:5]. Hár bir xalıqtıń ózine tán úrp-ádeti, dástúri, tili, mádeniyatı, tariyxı hám ádebiyatı boladı. Sol sıyaqlı qaraqalpaq xalqınıń da ózine jarasa úrp-ádeti, dástúri, tili, mádeniyatı, tariyxı hám ádebiyatı bar. Ádebiyatımızdıń rawajlanıwına, kórkem shıǵarmalar menen bayıp barıwına shayır hám jazıwshılarımız óz shıǵarmaları menen úlken úleslerin qosıp kelmekte.

Tiykargı bólim. Belgili bolǵanıday, “Dástan” sózi qaraqalpaq tiline qońsı tuwısqan xalıqlar arqalı parsı tilinen kirip kelgen. Qaraqalpaq tiline “dástan” degen túsinik ádewir erterekte taraǵan, dástandı kóbinese awızsha atqarılatuǵın shıǵarmalarǵa paydalansa, “qıssa” sózi jazba túrindegi shıǵarmalarǵa qollanıladı. Dástanlardıń dóreliwine názer awdarǵanımızda dáslep jıraw-baqısı, shayırlar bir ǵana qaharmannıń erlik isleriniń ayırım epizodların yaki eposlıq poemalardıń bir bólegin dóretken, al soń tıńlawshılardıń talabı boyınsha onı jańa epizodlar menen tolıqtırıp, keńeytip otırǵan. Solay etip, úlken eposlıq shıǵarmalar payda bolǵan.

Dástan – túrkiy xalıqlardıń awızeki dóretiliwshiliginde úlken kólemge iye bolǵan epikalıq shıǵarmalar [2:189].

Dástanlar bir ásirdiń jemisi emes, al ol sol xalıqtıń pútkil tariyxı menen jasap, áwladtan-áwladqa, atadan balaǵa ótip, miyras bolıp kiyatırǵan dóretpeler bolıp esaplanadı. Dástanlardıń dóreliwi hám rawajlanıwı hár bir

xalıqtıń ómiri, basıp ótken turmıs jolları menen baylanısh halda dóreydi.

Kórkem ádebiyattı oqıw arqalı xalıqtıń ótmishin hám búginin, tariyxın hám etnografiyasın, milliy úrp-ádet dástúrleri menen jasaw tárizin jaqınnan bilip alıwımızǵa boladı. Sonlıqtan bolsa kerek, «Kórkem ádebiyat – xalıq mülki», «xalıq aynası» dep biykargı aytılmaǵan. Qaysı xalıqtıń kórkem ádebiyatın alıp qarasaq ta, onda sol xalıqtıń milliy kelbeti sáwlelenedi. Dúnya xalıqları kórkem sóz óneri sıyaqlı qaraqalpaq xalqınıń da danalıqqa tolı folklorlıq dóretpeleri atadan-balaǵa, áwladtan-áwladqa ótip kiyatırǵan biybaha baylıǵımız, ruwxıy ǵáziyemiz bolıp esaplanadı. Dástanlardıń mazmunınan ertek, ańız, mif, ayırım batırlardıń erlik isleri, adamlardıń muń-zarı, ármanı, tariyxıy waqıyalar hám basqa da turmıs shıńlıǵına sáykes elementlerdi kóremiz.

Qaraqalpaq ádebiyatında dástanlardı oqıtıw oqıwshılardıń ádebiyatqa bolǵan qızıǵıwshılıǵın arttırıp qoymastan, olarǵa óz xalqınıń tariyxıy hám mádeniy qádriyatları da úyreniw imkaniyatın beredi.

Qaraqalpaq folklorında dástanlar eń úlken orındı iyeleydi. Folklorda yaǵnıy xalıq awızeki dóretiliwshiligi óziniń kelip shıǵıwı boyınsha uzaq dáwirlerge barıp taqaladı. “Ayyemgi dáwirde folklor házirgi sıyaqlı túrlerge, janlarǵa bólinbegen, sinkretikalıq (qospaq) qásiyetke iye bolǵan” [3:5]. Bunnan bizge belgili folklor ózine muzıka, ayaq oyın, teatr elementlerin jámlestirgen halda tutas bir kórkem ónerdi ańlatqan hám hár qıylı salt-dástúrlerdı, úrp-ádetlerdi orınlaǵan waqtında atqarılaǵan. Jámiyetimizdiń,